

חידושי פסיקה וחקיקה חברתית

בעריכת אבישי בניש

חידושי פסיקה

האם ניתן להאריך את המועד להגשת תביעה נגד הביטוח הלאומי לאחר תקופת ההתיישנות הקבועה בחוק?

עב"ל (ארצי) 59462-12-15 מוניקה מאלו נ' המוסד לביטוח לאומי (ניתן ב-24 באוגוסט 2018)

ניתן לתפוס התיישנות כמושג משפטי-טכני, אבל לעיתים היא חסם כבד משקל על יכולתם של אנשים למצות את זכויותיהם המהותיות (אלבשן, 2003). חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו קובעים שתביעה לבית הדין לעבודה כנגד החלטת המוסד לביטוח לאומי תוגש תוך 12 חודשים מהיום שנמסרה למבוטח ההודעה על החלטה. בפסיקות קודמות של בית הדין הארצי לעבודה נקבע ככלל שתביעה שתוגש כחלוף שנה תידחה על הסף. כן נקבע שכל עוד לא נקבעה האפשרות המפורשת לכך בתקנות עצמן, אין לבית הדין סמכות להאריך את המועד להגשת תובענות לאחר תקופת התיישנות זו ואין הוא יכול להסתמך על התקנה הכללית (תקנה 125), המאפשרת לבית הדין להאריך בנסיבות מסוימות מועדים שנקבעו בחוק.

בפסק דין שכתבה השופטת סיגל דוידוב-מוטולה שינה בית הדין הארצי לעבודה מהותית את הפסיקה הקודמת, כשקבע שנוסח החוק ותכליתו מלמדים שמטרת החוק הייתה לאפשר לקבוע בתקנות מועדים ראויים להגשת תובענות, בלי להגביל את יכולתו של לבית הדין להאריך מועדים אלה במקרים מתאימים. בית הדין קובע שלשון התקנות אינה שוללת אפשרות זו; וחשוב מזה, בית הדין קובע שגישה גמישה יותר זו, אשר אינה מקבעת הסדר הרמטי, עולה גם מתכליתו של חוק הביטוח הלאומי. בית המשפט מדגיש במיוחד את זכות הגישה לערכאות, שהוכרה בפסיקה הישראלית כזכות יסוד, שלה "מעמד חשוב מעין כמוהו להגנה על הפרט ועל החברה, ולפיכך ראויה היא להגנה רחבה". עוד הוא מדגיש את ההכרה ההולכת וגדלה בחסמים השונים המקשים על מיצוי זכויות, במיוחד בהתייחס לאוכלוסיות המוחלשות הזקוקות יותר מכול לזכויות מכוח חוק הביטוח הלאומי.

המחבר מבקש להודות לגבי עדי שפיגל על הסיוע באיסוף של החומר המשפטי למדור זה.

פסק הדין אף מפרט את אמות המידה להפעלת הסמכות להארכת מועד, וביניהן אלה: סיכויי התביעה לגופם; משך האיחור; התנהגות המבוטח; מאפיינים מיוחדים שלו המלמדים על היותו חלק מאוכלוסייה מוחלשת המתקשה במימוש זכויותיה; נסיבות אובייקטיביות שלא אפשרו את הגשת התביעה במועד או סיבה סבירה אחרת לאיחור; פגיעה באינטרסים של המוסד או באינטרסים ציבוריים אחרים עקב חלוף הזמן; מהות העניין וחשיבותו הן מבחינה ציבורית והן ביחס למבוטח המסוים. כך, למשל, לא דומה תביעה שניתן לשוב ולהגישה למוסד לתביעה שמשמעות דחייתה היא שנסתם הגולל על האפשרות של אדם לתבוע זכויות אלה לשארית חייו. כמו כן, ככל שהאיחור גדול יותר, יידרשו נימוקים טובים יותר להצדקתו.

האם אפשר שאנשים עם מוגבלות יהיו זכאים לשיקום מקצועי בחו"ל?

עב"ל (ארצי) 35633-06-16 המוסד לביטוח לאומי נ' אמל והיב (ניתן ב-25 בנובמבר 2018)

מר אמל והיב, יליד 1990, נפגע בשנת 2005 בתאונת דרכים. בעקבות התאונה נקבעה לו דרגת נכות רפואית ואי כושר המזכה אותו בשיקום מקצועי, והיא אושרה עקרונית בנובמבר 2009 לאחר בדיקת נתוני הזכאות. מר והיב עבר אבחון תעסוקתי, אך בשל מצבו הרפואי ביקש לדחות את זכאותו. בפגישה שהייתה לו באגף שיקום ציין שבכוונתו ללמוד רוקחות בירדן, אך נאמר לו שלפי נוהלי הביטוח הלאומי לא יינתן סיוע ללימודים בחו"ל. למרות זאת החל מר והיב ללמוד בשנת 2011 רוקחות בירדן, ולאחר מכן הגיש תביעה לסיוע בשיקומו המקצועי. בית הדין האזורי לעבודה קיבל את התביעה, כשפסק שנקודת המוצא היא שאין בלימודיו של המשיב בחו"ל כדי למנוע ממנו את זכות השיקום המקצועי. המוסד לביטוח לאומי הגיש ערעור על החלטה זו.

פסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה, שכתבה השופטת לאה גליקסמן, קבע שאין תוקף להנחיה הפנימית של הביטוח הלאומי שדחתה על הסף בקשתו של מר והיב לשיקום מקצועי בחו"ל. בית הדין ציין שאף שהמוסד לביטוח לאומי הצביע על שיקולים כבדי משקל התומכים בעדיפות של הליך שיקום הנערך בישראל, ובמקרים רבים אכן לא ניתן מטעמים שונים לאשר תוכנית שיקום בחו"ל, קביעת הוראה בנוהל, האומרת שיש לדחות על הסף בקשה לשיקום מקצועי בחו"ל, בלא שהמוסד בוחן את הבקשה לגופה, אינה עולה בקנה אחד עם לשון החוק, מכיוון שיש בה כדי לצמצם את זכאות המבוטח ואף אין היא עומדת במבחני הסבירות והענייניות. שיקול מרכזי בהקשר זה היה שלא ניתנה למר והיב זכות טיעון ושהביטוח הלאומי לא בחן כלל את הבקשה לגופה. בשל כך לא בדקו אם תוכנית השיקום מתאימה לנתוניו ולכישוריו של המשיב, את מידת ישימותה ואם לנוכח הנסיבות ניתן לקיים את תהליך הליווי,

הפיקוח והמעקב על הליך השיקום. בבחינת הבקשה היה על הביטוח הלאומי להביא בחשבון גם שיקולים אחרים, כגון שפת ההוראה באוניברסיטה בירדן שיש בה כדי להקל על המשיב בלימודיו וכן את החסמים הרבים המקשים על בוגרי מערכת החינוך באוכלוסייה הערבית להיכנס למערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. לאור זאת קבע בית הדין שהעניין יוחזר לפקידת השיקום, כדי שתבחן את יתר התנאים הרלוונטיים לאישור תוכנית השיקום, כשנקודת המוצא תהיה שאין בלימודי המשיב בחו"ל כדי למנוע ממנו לזכות בשיקום מקצועי.

האם ניתן להגיש תביעה לנכות כללית לאחר גיל פרישה?

עב"ל (ארצי) 25113-02-15 אלן כסאברי נ' המוסד לביטוח לאומי
(ניתן ב-10 במאוס 2019)

לפי חוק הביטוח הלאומי "עקרת בית" היא אישה נשואה (לרבות ידועה בציבור), שבן זוגה מבוטח ואשר אינה עובדת או עובדת עצמאית. קצרה היריעה מלהרחיב כאן על המושג, כפי שהוא מובא בחוק הביטוח הלאומי (ראו לוי ונוטנקו, 2012). בכל הנוגע לזכאותה של עקרת בית לגמלת זקנה, החוק מבחין בין גיל "מוחלט" לקבלתה באופן אחיד ואוניברסלי לבין גיל "מותנה", המאפשר לקבלה בגיל מוקדם יותר, רק בתנאים מסוימים. עקרונית, עקרת בית זכאית לפי החוק לגמלת זקנה רק בגיל המוחלט, אלא אם צברה תקופה מספקת של עבודה או אם קיבלה קצבת נכות כללית ברצף בתקופה שקדמה לגיל הפרישה. אשר לגמלת נכות כללית, החוק התקין הסדר מיוחד לעקרות בית, אך בדומה להסדר ה"ריגיל", אין הוא מאפשר להגיש תביעת נכות כללית לאחר גיל פרישה.

הערעור לבית הדין הארצי לעבודה הוגש בשמן של שלוש נשים – גב' אלן כסאברי, גב' עיטאף שומר (ז"ל) וגב' חלוא אליאס. שלושתן לא צברו תקופת עבודה מינימלית ("תקופת אכשרה"), המזכה בגמלת זקנה בגיל הפרישה המותנה (62), והגיל שבו יוכלו להיות זכאיות לגמלת זיקנה הוא גיל הזכאות המוחלט – 68 ושמונה חודשים או 70. הקושי המתעורר עקב כך הוא פער זמנים שנוצר במצבים אלה – עקרות בית אינן יכולות להגיש עוד תביעה לגמלת נכות לאחר גיל הפרישה, אבל גם לא תביעה לגמלת זקנה עד הגיען לגיל הזכאות המוחלט. בערעורן טענו המערערות לפגיעה בזכות החוקתית למינימום של קיום אנושי בכבוד ולפגיעה בעקרון השוויון, בשל אפליה שנוצרת בין עקרת הבית לבין מבוטחים אחרים, דוגמת אישה שאינה עובדת או עובדת עצמאית שלא נישאה.

בפסק דין שכתבה השופטת סיגל דוידוב-מוטולה קבע בית הדין הארצי לעבודה, שהמוסד לביטוח לאומי פעל על פי החוק, ולכן דחה את ערעוריהן של שלוש הטוענות. כשבחן את ההיסטוריה החקיקתית של הסדרים אלה, מצא בית הדין שהמחוקק בחר במכוון שלא לאפשר לעקרת הבית לקבל את קצבת הזקנה בגיל המותנה והצעיר יותר, אלא אם צברה בתקופות

שקדמו להיותה עקרת בית תקופת אכשרה כעובדת מבוטחת או אם קיבלה קצבת נכות בטרם הגיעה לגיל 62. בית הדין ציין שלמרות תחושת האי-נוחות הבולטת, זו אינה מצמיחה עילה משפטית המאפשרת לפסוק אחרת. אין כל דרך לפרש את הגדרת גיל הפרישה לצורך זכאותה של עקרת בית נכה באופן שיעלה את גיל הזכאות מ-62 ל-70, ואף לא לפרש את החוק כך שיקנה לעקרות הבית תקופת אכשרה וירטואלית לצורך זכאות מוקדמת יותר לקצבת זקנה, אף שלא שולמו בעדן דמי ביטוח בפועל.

יחד עם זאת ציין בית הדין שיש צדק בטענות שהמצב החוקי הנוהג מעורר אי נוחות רבה וקושי חוקתי, נוכח פגיעה לכאורה בעקרון השוויון, ושיש גם קושי בהמשך השימוש במושג "עקרת הבית" בשל הבעיות הרבות שהוא מעורר, ועל כן הוא קרא למחוקק לבחון מחדש, ביסודיות ולעומק, מצב חוקי זה.

האם נוהל הזכאות לדיור ציבורי מפלה מקבלות גמלת מזונות?

עת"מ 28922-03-17 (ת"א) דבורה אלבו נ' משרד הבינוי והשיכון
(ניתן ב-1 באפריל 2019)

העותרת, גבי דבורה אלבו, אם חד הורית לשלושה ילדים, פנתה לבית המשפט לאחר שמאבקה לקבל דיור ציבורי הסתיים בהחלטה לקונית של הוועדה הציבורית העליונה במשרד השיכון, הדוחה בשש מילים את בקשתה לקורת גג: "למרות הנסיבות לא ניתן להיענות לבקשה."

גבי אלבו עתרה נגד החלטה זו לבית המשפט המחוזי בתל אביב, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים. השופטת מיכל אגמון-גונן, שקיבלה את הערר של גבי אלבו, פתחה את פסק דינה בציטוט מתוך שירו של בצלאל אלוני, **בית חם**: "בית חם הוא הנפש/מחסה לנשמה/אל תהרוס תן לה לגשת/תן לה כוח בנשמה..." לאחר מכן, בהסתמכה על גישת העבודה הסוציאלית המודעת-עוני (קרומר נבו, 2015), ציינה השופטת:

אני סבורה כי כאשר אנו דנים בזכויותיהם של אנשים, בעיקר מאוכלוסיות מוחלשות, ובלבין אימהות חד הוריות החיות בעוני, טרם המעבר לדיון בחוקים, בנהלים ובכללים – יש לעמוד על סיפורן האישי.

העותרת, דבורה אלבו, בת 38, נולדה בצרפת בשנת 1978 ועלתה ארצה בשנת 1995. דבורה אלבו גרושה ואם לשלושה ילדים בגילאי 7, 9 ו-11. דבורה כותבת בעתירתה כי היא מגדלת לבדה את שלושת ילדיה ומתמודדת, כך לדבריה, עם סכנות מבית וקשיים מחוץ. חלק מהילדים סובלים מקשיים שפורטו בפניות למשרד השיכון, ומפאת צנעת הפרט לא ארחיב. דבורה היא ספרית במקצועה, ועד חודש פברואר 2017 עבדה שעות מועטות כספרית בביתה והשתכרה בין 400 ל-600 שקלים בחודש.

דבורה התגרשה מבעלה ביום 3.7.12, ובחודש ינואר 2015 החלה לקבל קצבת מזונות בסכום 3,373 ש"ח ברוטו לחודש. ביום 1.11.16 החלה דבורה לקבל קצבת הבטחת הכנסה בגובה של 1,419 ש"ח, ומאז שסגרה את עסק הספרות שלה החלה לקבל, מינואר 2017, קצבת הבטחת הכנסה בגובה 3188 ש"ח.

דבורה מתקיימת מסכום של 4,919 ש"ח הכולל קצבת הבטחת הכנסה ומזונות בסכום של 1,500 ש"ח ונזקקת לדיור ציבורי. דבורה מתארת את מצבה האישי והכלכלי הקשה ומספרת בעתירתה כי נאלצה להחליף פעמים רבות דירות עם ילדיה, ללא כל ביטחון ושקט נפשי לה ובעיקר להם.

עניין הדיור הוא שהביא את דבורה אלבו לפנות למשרד השיכון שוב ושוב ושוב. משלא נענתה [...] פנתה ללשכה לסיוע משפטי, ובעזרת עורכות הדין מטעם הלשכה, פנתה לבית המשפט.

במסגרת פסק דינה עמדה השופטת אגמון-גונן על הקושי של נשים החיות בעוני למצות את זכויותיהן ועל החסמים שהן נתקלות בהם במגעייהן עם הרשויות, ובהם מחסור במידע וקשיים בנגישות לרשויות המנהל ולבתי המשפט (ראו בניש ודוד, 2018). היא הבהירה ש"הבטחת הצדק החברתי אינה מותנית רק בקיומן של הזכויות, אלא במימושן והענקתן לזכאים ולזכאיות להן".

פסק הדין התייחס אף לחשיבותה של הזכות לשוויון, וקבע שמצבן הכלכלי של אימהות חד הוריות המקבלות קצבת הבטחת הכנסה בסכום המרבי קשה ודומה למצבן הכלכלי של אימהות חד הוריות המקבלות קצבת מזונות בסכום המרבי; אף סכומי הקצבאות – קצבת מזונות וקצבת הבטחת הכנסה – זהים. לכן פסק בית המשפט, שמכיוון שמטרת הדיור הציבורי היא לסייע לאוכלוסיות מוחלשות, אין להפלות נשים המקבלות קצבת מזונות, ויש לאפשר להן להוכיח שהן עומדות במבחנים לקבלת דיור ציבורי (משרד השיכון הגביל זאת, כאמור, רק לאלה המקבלות קצבת הבטחת הכנסה, אף שהקצבאות זהות בגובהן).

השופטת מתחה ביקורת על משרד השיכון, שטען שאין בידי הכלים לבחון אם גבי אלבו ואחרות במצבה עומדות במבחן תעסוקה, וקבעה שדבריו אלה סותרים נוהל אחר, של סיוע בשכר דירה, שבמסגרתו נקשר המשרד עם חברות שמטרתן לבחון אם הפונים עומדים במבחנים שנקבעו בנהלים. פסק הדין ציין שמשרד השיכון לא התייחס לעניין המכרז וההסכם, ולפיו על החברות שנבחרו לבחון את מיצוי כושר ההשתכרות של הפונים, וככל הנראה אין הוא עומד בהוראות הנוהל, ואף שחברות שזכו במכרז התחייבו לערוך בחינת מיצוי כושר השתכרות, אין הן עושות זאת.

בית המשפט קבע שהנוהל אינו שוויוני במובן זה שאין הוא מאפשר למי שמקבלת קצבת מזונות להוכיח מיצוי יכולת השתכרות. יש לשנות את הנוהל כך שמי שמקבלת קצבת מזונות תוכל להוכיח מיצוי כושר השתכרות באופן עצמאי, וללא תלות בקצבת הבטחת הכנסה.

בנסיבות אלה, נוהל השולל באופן גורף את זכאות האימהות החד-הוריות לעבור מבחן מיצוי כושר השתכרות, ובכך שולל את זכאותן לדיור ציבורי, הוא נוהל מפלה. לאור זאת הורה בית המשפט על ביטול ההוראה בנוהל הקובעת את האפליה האמורה, כשהכרזת הבטלות תיכנס לתוקף בעוד שנה, כדי לאפשר למשרד להתארגן; עוד נקבע שעניינה של העותרת יבחן בשנית, ללא הוראה מפלה זו.

על ההחלטה הוגש ערעור המדינה.

מה מעמדה של ידועה בציבור אחרי שעבר בן זוגה למוסד סיעודי?

עב"ל (ארצי) 21302-03-16 אידה שרה פוקילמן נ' המוסד לביטוח לאומי (ניהן ב-02 באפריל 2019)

חוק הביטוח הלאומי מכיר במעמד הידועים בציבור ומשווה אותו למעמדם של בני זוג נשואים. הגדרת בני זוג כידועים בציבור מאפשרת להחיל על זוגות שאינם מעוניינים או אינם יכולים להינשא על פי הדין הדתי החל על נישואין בישראל (ובכלל זה גם בני זוג מאותו מין) זכויות וחובות של זוגות נשואים. ההגדרה של ידועים בציבור לצורך חוק הביטוח הלאומי אינה קבועה בחוק, אך בית הדין פסק לאורך השנים שמערכת יחסים של בני זוג כידועים בציבור מושתתת על שלושה יסודות: ניהול חיי משפחה כבני זוג, מגורים משותפים וניהול משק בית משותף.

הגב' אידה שרה פוקילמן והמנוח הנרי סיקוראל היו ידועים בציבור, התגוררו יחד וניהלו משק בית משותף לאורך תקופה של כ-30 שנה. אולם בחודש יוני 2011 אושפז מר סיקוראל בבית חולים, וממנו עבר למוסד סיעודי ולאחר מכן לדירה שכורה עם מטפלת. לאורך כל התקופה מחודש יוני 2011 עד לפטירתו בפברואר 2014 לא נקטע הקשר בין גב' פוקילמן לבין מר סיקוראל, אשר ביקרה אותו באופן סדיר.

השאלה שעמדה לפני בין הדין הארצי לעבודה הייתה אם גב' פוקילמן זכאית לגמלת שאירים כאלמנתו של מר סיקוראל, אף שלא גרו ביחד במשך שנתיים ושמונה חודשים לפני פטירתו. דעת הרוב, שכתבה השופטת לאה גליקסמן, קבעה שבני הזוג לא חדלו להיות ידועים בציבור עד פטירתו, שכן העדר המגורים המשותפים נבע ממצבו הרפואי של המנוח, שהוא אילוף אובייקטיבי. דעת הרוב הסתמכה על פסיקה קודמת, ולפיה אין גוזרים את הקביעה אם ידועים בציבור נפרדו מהתשובה לשאלה הטכנית והצרה אם התגוררו תחת קורת גג אחת אלא ממכלול הנסיבות, וכן שיש להבחין בין מצב שבו גרמו נסיבות אובייקטיביות לפירוד הפיזי לבין מצב של פרידה על פי רצונו של אחד מבני הזוג. השופטת גליקסמן הסיקה שבהתחשב

בגילו ובמצבו הרפואי של המנוח, בגילה של גב' פוקילמן (שהיא בשנות ה-80 לחייה) ובנסיבות אחרות (כגון הצורך לעבור דירה, לשנות אורחות חיים, להתגורר עם מטפל זר) היו סיבות אובייקטיביות להיעדר המגורים המשותפים, ולכן אין בכך כשלעצמו כדי למנוע הכרה בהם כידועים בציבור. לאור זאת בחנה השופטת גליקסמן אם המשיך להתנהל בין הצדדים קשר זוגי והגיעה למסקנה שבפועל המשיך ביניהם קשר זוגי משמעותי. היא הבהירה שבבחינת השאלה אם נשמר הקשר הזוגי ביניהם גם אם לא התגוררו יחד, יש משקל לתקופה הממושכת שבה התקיים הקשר הזוגי. בהקשר זה סברה דעת הרוב שאילו היה מדובר בבני זוג נשואים, לא הייתה מושמעת טענה שיש לראות בנסיבות אלה פרידה, גם אילו הייתה נמשכת מעבר לשלוש שנים, ולכן אין להחיל על ידועים בציבור, במיוחד כשהקשר הזוגי ביניהם מתנהל תקופה ממושכת, סטנדרט שונה מהסטנדרט החל על בני זוג נשואים.

דעת המיעוט, שכתבה השופטת חני אופק, קיבלה באופן עקרוני את הגישה ולפיה יש מקום להגמיש בנסיבות אלה את הדרישה למגורים משותפים, אבל הגיעה למסקנה שבנסיבות העניין לא ניתן לקבוע שבני הזוג נשארו בגדר ידועים בציבור בעת פטירת המנוח, שזה התנאי לזכאות לגמלת שאירים. דעת המיעוט נתנה משקל לכך שבני הזוג לא חזרו להתגורר יחד לאחר מעברו של מר סיקוראל למגורים בשכירות עם מטפלת וכן לקביעה (שהייתה במחלוקת עם דעת הרוב) שביקוריה השבועיים של גב' פוקילמן הצטברו לכדי שלוש שעות בלבד. דעת הרוב קבעה אמנם לאור זאת שאין מקום להטיל דופי בהתנהלותו של קשר זוגי, אבל המציאות שהתהוותה לאחר אשפוזו של מר סיקוראל הצביעה על כך שלא ניתן להמשיך לראות בהם ידועים בציבור בעת פטירתו של המנוח.

חידושי חקיקה

עידוד תרומות מזון

חוק עידוד תרומות מזון, התשע"ט-2018
 התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-22 באוקטובר 2018
 הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת אורי מקלב ואחרים

החוק קובע שמי שתורם מזון לארגונים לחלוקת מזון וכן הארגונים עצמם לא יישאו באחריות אזרחית או פלילית לנזק שנגרם עקב תרומת המזון, אם הם פעלו בהתאם להוראות כל דין החלות עליהם ולא התרשלו. עוד קובע החוק ששר הבריאות יעניק אחת לשנה אותות הוקרה לעסקים התורמים מזון לארגונים לחלוקת מזון על פי קריטריונים שיקבע.

רצף זכויות לפיצויי פיטורים לעובדי קבלן

חוק פיצויי פיטורים (תיקון מס' 33), התשע"ט-2018
 התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-23 באוקטובר 2018
 הצעת חוק פרטית של חברת הכנסת יוליה מלינובסקי ואחרים

התיקון לחוק פיצויי פיטורים קובע בנוגע לקבלני כוח אדם בכל התחומים וכן בנוגע לקבלני שירות בענפי הניקיון, השמירה והאבטחה, שכאשר התחלף הקבלן, והעובד שלו המשיך לעבוד באותו מקום עבודה כעובד של הקבלן החדש, יהיה אותו עובד זכאי לפיצויי פיטורים מהקבלן הקודם, גם אם הציע לו זה האחרון להמשיך ולעבוד אצלו במקום עבודה אחר. אם העובד עדיין לא היה זכאי לפיצויי פיטורים בגלל משך תקופת העסקתו עד לחילופי הקבלנים, הוא לא יאבד את זכותו לפיצויי פיטורים המחושבים לפי הוותק במקום העבודה.

זכות לייצוג משפטי במקרים של אפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות

חוק הסיוע המשפטי (תיקון מס' 22 – הוראת שעה), התשע"ט-2018
 התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-29 באוקטובר 2018
 הצעת חוק ממשלתית

התיקון לחוק קובע זכות לייצוג בידי האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים לתובע בהליך אזרחי, לפי חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים התשס"א-2000. אין התובע נדרש לעמוד במבחן זכאות כלכלית, ותביעתו כפופה רק לבחינת הסיכוי המשפטי של התביעה. בשלב זה החקיקה היא לתקופה של שלוש שנים.

קבורה של נפגעי פעולות איבה

חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 36). התשע"ז-2018
התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-10 בדצמבר 2018
הצעת חוק פרטית של חברת הכנסת רויטל סויד ואחרים

התיקון לחוק קובע שמי שקרובו נהרג בפעולות איבה יהיה זכאי לבחור את בית העלמין שבו יובא הנפטר לקבורה. קרובי משפחתו של הנפטר לא יישאו בתשלום כלשהו בשל הקבורה. עוד נקבע שסך התשלום בגין רכישת חלקת הקבר יועבר ישירות מהמוסד לביטוח לאומי לחברה הקבורה, ויהיה בסכום שלא יעלה על כפל התעריף הקבוע בחוק שירותי הדת היהודיים באשר לרכישת חלקת קבר בחיים.

אפשרות לדחיית מועד פירעון בשל מצוקה כלכלית

חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון מס' 30). התשע"ז-2018
התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-24 בדצמבר 2018
הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת רועי פולקמן ואחרים

התיקון לחוק קובע שטרם חתימת הסכם הלוואה לרכישת דירה, על נותן הלוואה להודיע ללקוח שהוא רשאי לבחור מסלול המאפשר לו לדחות את מועד הפירעון החודשי של הלוואה במקרים האלה: הלקוח אינו עובד; הלקוח חלה או נפצע, והוא אינו כשיר לעבוד במשך שלושה חודשים רצופים ויותר; הלקוחה ילדה, אינה עובדת וטרם חלפו שישה חודשים מיום הלידה. מטרת התיקון היא להקל על הלקוח, כשהוא נקלע למצוקה כלכלית זמנית במצבים הנכללים בתיקון. לקוח שיבחר במסלול זה יוכל לדחות פעם אחת בשנה בשלושה חודשים לכל היותר את מועד פירעון הלוואה, ולא יותר משלוש פעמים בתקופת הלוואה. עוד קובע התיקון שנותן הלוואה ימסור ללקוח הסבר בכתב על התנאים לדחיית מועד הפירעון, כולל העלויות הכרוכות בעצם כלילתה בהסכם של אפשרות דחיית הפירעון, כמו גם העלויות הכרוכות במימוש אפשרות הדחייה בפועל. הוראות אלה חלות על כל נותני המשכנתאות במשק, כגון תאגידים בנקאיים, חברות ביטוח וגופים חוץ-בנקאיים שנותנים הלוואות לדור.

ביטול הוועדות המקומיות והעברת תפקידן למוסד לביטוח לאומי

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 210). התשע"ז-2019
התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-31 בדצמבר 2018
הצעת חוק ממשלתית

במסגרת חוק זה בוטלו הוועדות המקומיות-המקצועיות לעניין סיעוד, שתפקידן היה לקבוע את שירותי הסיעוד שיש לספק לזכאי לגמלת סיעוד, ומטלותיהן הועברו למוסד לביטוח

לאומי. הרקע לביטול הוועדות היה דוח ביקורת מיוחד של מבקר המדינה מאוקטובר 2017 וועדה מקצועית שהוקמה בעקבותיו בראשות הפרופ' יוסי תמיר. הוועדה מתחה ביקורת, בין השאר, על תפקודן של הוועדות המקומיות, על נחיצותן ועל יעילותן. לאור זאת המליצה לצמצן עד כדי ביטולן. במקומן המליצה ועדת תמיר לכוון בתוך המוסד לביטוח לאומי מנגנון משופר, שיסדיר את סמכויות הפיקוח והבקרה על השירות שמציעות חברות סיעוד, תוך שמירה על התפיסה ולפיה האחריות הכוללת לפיקוח היא של המוסד לביטוח לאומי.

על קביעת שירותי הסיעוד בידי הביטוח הלאומי ניתן יהיה להגיש השגה לפני מנהל תחום התביעות במוסד לביטוח לאומי, והחלטה בהשגה תינתן תוך 21 ימים. המוסד לביטוח לאומי יעקוב אחר השפעת תיקון זה על מקבלי קצבת הסיעוד וידווח לוועדת העבודה, הרווחה והבריאות.

התקנת מצלמות בבתי חולים גריאטריים

חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 33). התשע"ט-2019
התקבל בקריאה שנייה ועלישית ב-31 בדצמבר 2018
הצעת חוק ממשלתית

התיקון לחוק מחייב מנהלי בתי חולים גריאטריים להתקין מצלמות. המצלמות יתעדו את כל הנעשה במרחבים המשותפים שבהם שוהים המאושפזים וכן במרחבים הפרטיים של המאושפזים הכוללים את חדרי האשפוז, המקלחות והשירותים.

התיקון לחוק הוא על רקע פרסומים בתקשורת על מספר אירועים שבהם תועדו מקרי התעללות קשים ואכזריים של הצוות המטפל בזקנים בבתי חולים סיעודיים. התיקון לחוק אומר שמטרתו היא "לאתר ולמנוע פגיעה במאושפזים בבית חולים באמצעות התקנת מצלמות, תוך שמירה, ככל האפשר, על כבודם ופרטיותם של המאושפזים, של העובדים בבית החולים ושל כל אדם אחר הנמצא בבית החולים".

כחלק מהמאמצים לשמור על פרטיות, החוק קובע גם שמאושפז יוכל לסרב להפעלת המצלמות במרחב הפרטי שלו. כמו כן נקבעו עקרונות להפעלת המצלמות, כדי שלא תיפגע פרטיותם של המאושפזים והם לא יצולמו לאורך כל שעות היממה ובזמן שהם שוהים לבד בחדרם. כן נקבע שרק מורשה גישה שהוסמך בידי מנהל בית החולים יורשה לצפות בצילומים. החוק כולל גם הוראות בדבר אופן שמירתם של הצילומים והזמן המרבי שעל בית החולים לשמור אותם. מלבד זאת נקבעו הוראות הנוגעות לחובת דיווח במקרים שבהם מתעורר חשש לפגיעה במאושפזים.

היעדרות מעבודה בשל טיפולי פוריות

חוק עבודת נשים (תיקון מס' 61), התשע"ט-2019
התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-31 בדצמבר 2018
הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת אורי מקלב ואחרים

לפי התיקון עובדת או עובד הזכאים להיעדר מהעבודה בשל טיפולי פוריות יהיו זכאים להביא בחשבון גם חלקי ימים שבהם נעדרו מעבודתם ויהיו זכאים לתשלום שכר בשל היעדרות כאמור החל בשעה הראשונה להיעדרות וכלה ב-40 שעות היעדרות בשנה בהתאם להיקף משרתם.

דחיית מועד פירעון הלוואה לאחר פטירה

חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון מס' 31), התשע"ט-2019
התקבל בקריאה שנייה ושלישית ב-1 בינואר 2019
הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת יעקב אשר ואחרים

התיקון לחוק הבנקאות קובע שאם נפטר אדם שנטל הלוואה לדיוור, ידחה המלווה את מועדי פירעון הלוואה לתקופה של עד 12 חודשים, אם התבקש לעשות כן. אם נודע למלווה על פטירת לקוח שנטל הלוואה לדיוור, הוא יציין במכתב או בהודעה שישלח בנוגע לחוב את זכותו של החייב לדחיית פירעון הלוואה לפי התיקון. המלווה אינו רשאי לגבות בגין הדחייה ריבית פיגורים או תשלום אחר. ההסדר יחול על הסכמי הלוואה לדיוור שנחתמו שישה חודשים מיום פרסומו של התיקון לחוק, אולם אין התיקון מונע מנותני הלוואות להחיל את הוראותיו גם על הסכמי הלוואה לדיוור שנחתמו קודם לכן.

מקורות

- אלבשן, י' (2003). נגישות האוכלוסיות המוחלשות בישראל למשפט. **עלי משפט**, ג, 497.
- בניש, א' ודוד, ל' (2018). זכות הגישה למינהל במדינת הרווחה: על (אי-)מיצוי זכויות חברתיות וחובת הנגשה של החקיקה חברתית. **משפט וממשל**, יט, 395.
- לוי, ת' ונוטנקו, א' (2012). ביטוח נכות לעקרת הבית – דיון ביקורתי במצב המשפטי הקיים וכיווני מחשבה לעתיד. **עבודה, חברה ומשפט**, יג, 293.
- קרומר נבו, מ' (2015). עבודה סוציאלית מודעת-עוני: פרדיגמה חדשה לפרקטיקה עם משפחות בעוני. **חברה ורווחה**, לה(3), 301.

